

3. Більшість існуючих механізмів мало впливають на збереження біорізноманіття в агроландшафтах завдяки тому, що майже не використовуються на практиці в силу різних причин.

4. В умовах ринкової економіки, реальнішою виглядає імплементація опосередкованих механізмів збереження біорізноманіття, ніж прямої дії тому, що вони в основному націлені на покращення виробництва, збереження ресурсів для сільського господарства (грунтів, води) або

тісно пов'язані зі здоров'ям людини. Збереження біорізноманіття в цьому випадку є «побічним», але дуже корисним результатом.

5. Розробка та використання інструментів екополітики, а саме законодавства та програм національного рівня, планів розвитку окремих секторів економіки, мають враховувати та використовувати можливу взаємодію та взаємодоповнюваність, синергію цих інструментів для найефективнішого досягнення природоохоронних цілей.

Література

1. Патика В.П. Перспективи використання, збереження та відтворення агробіорізноманіття в Україні / [В.П. Патика, В.А. Соломаха, Р.І. Бурда та ін.]. – Київ: Хімджест, 2003. – 256 с.
2. Тараріко Ю.О. Формування сталих агроєкосистем: теорія і практика / Ю.О. Тараріко. – Київ: Аграрна наука, 2005. – 508 с.
3. Малі річки України: довідник / [Яцик А.В., Бишовець Л.Б., Богатов Є.О. та ін.]. – К.: Урожай, 1991. – 296 с.
4. Осушительная мелиорация и охрана природных ресурсов Украинского Полесья / Цемко В.П., Гурін І.І. – К.: Наукова думка, 1988. – 180 с.
5. Поліщук В.В. Малі річки України та їх охорона / В.В. Поліщук. – К.: Знання, 1988. – 32 с.
6. Шикуча М.К. Біорізноманіття у ґрунтозахисному землеробстві / М.К. Шикуча, О.Є. Бикова // Науковий вісник Національного аграрного Університету. – К.: 2006. – 93. – С. 185–200.

УДК 502/504:101

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОНЯТІЙНИХ ОСНОВ SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Г.Б. Марушевський, Ю.М. Саталкін

Державна екологічна академія післядипломної освіти
та управління, Київ, river@wetl.kiev.ua

У статті розглядаються проблеми формування понятійних основ збалансованого (сталого) розвитку, оскільки в Україні вже тривалий час ведуться термінологічні дискусії з приводу перекладу терміну “sustainable development” на українську мову. З метою адекватного тлумачення цього терміну та похідних від нього термінів пропонується сформувані понятійні основи збалансованого (сталого) розвитку, як систему

взаємопов'язаних термінів, розширений опис яких якомога більше відповідатиме сучасній концепції збалансованого (сталого) розвитку. **Ключові слова:** понятійні основи, збалансований розвиток, підтримувальний розвиток, філософія спільного світу, соціоприродна цілісність

Проблеми формування понятійних основ sustainable development. Г.Б. Марушевський, Ю.М. Саталкин. В статье рассматриваются проблемы формирования понятийных основ устойчивого развития, связанные с тем, что в Украине уже длительное время ведутся терминологические дискуссии по поводу перевода термина "sustainable development" на украинский язык. С целью адекватного толкования этого термина и производных от него терминов предлагается сформировать понятийные основы устойчивого развития, как систему взаимосвязанных терминов, расширенное описание которых наиболее полным образом будет соответствовать современной концепции устойчивого развития. **Ключевые слова:** понятийные основы, сбалансированное развитие, поддерживающее развитие, философия общего мира, социоприродная целостность

Problems of sustainable development conceptual basis formation. G.B. Marushevskyy, Yu.M. Satalkin. The article deals with problems of conceptual basis shaping for sustainable development, since long maintained terminological debates take place in Ukraine connected to inadequate translation of the term "sustainable development" into Ukrainian. It is proposed to shape conceptual basis for sustainable development as a system of interconnected terms, extended description of which will be based on the modern concept of sustainable development. **Keywords:** conceptual basis, sustainable development, supportive development, philosophy of world around, social and nature integrity

Виклад основного матеріалу

Розвиток суспільства, держави на всесвітніх, європейських принципах sustainable development – це складний довготривалий інтеграційний процес системних змін перш за все світоглядних цінностей, адекватної переорієнтації систем науки та освіти, суспільних відносин, моделей виробництва і споживання. Розробка та впровадження політик, стратегій, правових засад sustainable development потребує застосування нових науково-теоретичних і методологічних концепцій, підходів, що, у свою чергу, потребує формування нової та вдосконалення існуючої понятійної, термінологічної системи sustainable development.

Проблема полягає в тому, що переклад поняття «sustainable development» на українську мову є

багатоваріантним (близько 10) і залишається дискусійним, що вносить неузгодженість у практику вживання та формування системи понятійних основ [1–5].

Існує думка, що український термін «сталий розвиток» є офіційно визнаним в Україні відповідником англійського терміна «sustainable development» та російського «устойчивое развитие». Проте, розвиток як динамічний процес змін, станів або явищ не може бути «сталим», тобто незмінним. Отже, має місце понятійне термінологічне протиріччя, що закладене в поняття «сталий розвиток». Як наслідок, – системні непорозуміння у науковому, освітньому середовищі, хибний, спрощений підхід до формування понятійних основ «sustainable development».

Розуміючи наукову, методологічну змістовну непереконливість,

невідповідність перекладу «сталий розвиток» багато українських науковців, освітян застосовують поняття «збалансований розвиток», як таке, що в більшій мірі відповідає не тільки динамічній суттєвості розвитку як процесу змін, але і його інтеграційній спрямованості. Тобто, спрямованості на «збалансовану інтеграцію екологічних, соціальних, економічних аспектів» підтримки sustainable development [6]. Саме «підтримувальний» є одним із ключових українських відповідників англійському терміну «to sustain». А «sustainable development» – як «підтримуючий» еколого-соціо-економічною збалансованістю (суспільства, території, регіону тощо) розвиток», або «розвиток, що підтримується еколого-соціо-економічною збалансованістю». Досягнення, у кінцевому підсумку, еколого-соціально-економічної збалансованості розвитку держави, суспільства, збалансованості інтересів природи та суспільства, сучасних і майбутніх поколінь є стратегічною метою sustainable development! Такий симбіоз понять «збалансований» і «підтримуючий» розвиток має стати вирішальним у виборі методології формування понятійних основ «sustainable development», визначенні основоположного поняття «збалансований розвиток».

Вирішальним фактором мають також стати фундаментальні основи розвитку, які ґрунтуються на сучасних досягненнях світоглядних та науково-теоретичних вітчизняних та світових наукових шкіл [3, 6].

У природі розвиватися можуть лише відкриті стаціонарні системи

(екосистеми) із застосуванням синергетичних механізмів трансформації, самоорганізації, саморегуляції, інтеграції, адаптації, біфуркаційних змін тощо. Аналогом таких систем в соціальному середовищі є демократичні (відкриті) територіальні громади як фундаментальна ієрархія соціоприродних моделей будь-якого суспільства. Невипадково, принцип демократичності як фундаментальна передумова досягнення збалансованості інтересів природи та суспільства, соціальних груп населення визнано основоположним принципом «sustainable development».

На жаль, в Україні всевітньо визнане, системоутворююче значення цього принципу неусвідомлене (або свідомо неусвідомлене) більшістю політичної еліти. Про це свідчить повна «сталість – незмінність» розвитку або «не розвиток» територіальних громад, неприйняття Всесвітньої та європейської концепції sustainable development.

Понятійні основи збалансованого розвитку як найбільш адекватного за своєю філософською, науково-теоретичною і методологічною понятійною суттєвістю українського відповідника sustainable development, повинні відбивати його інтеграційну суттєвість на межі екологічних, соціальних (гуманітарних), економічних, технологічних аспектів. Крім того, розвиток, згідно Стратегії ЄЕК ООН з освіти для збалансованого розвитку – це безперервний процес навчання, зі своєю специфічною понятійною системою, термінологією, яка для

українського суспільства є новою сферою пізнання.

Висновки

На поточний час існуючі наукові, енциклопедичні, освітні видання подають понятійний апарат «sustainable development» у контексті сфер екологічної, природоохоронної спрямованості, і відповідно, в обмеженому обсязі. Все вище

викладене дозволяє зробити висновок, що понятійні основи sustainable development заслуговують на самостійне енциклопедичне видання з орієнтацією на нову філософію спільно-світу, соціоприродну цілісність розвитку, гармонізацію коєволюції природи та суспільства в інтересах сучасних і прийдешніх поколінь.

Література

1. Баранівський В.А. Стратегічні аспекти та пріоритети сталого (збалансованого, гармонійного) розвитку / В.А. Баранівський // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «На шляху до сталого розвитку регіонів». – Полтава, – 2004.-
2. Волошин В.В. Підходи до концепції сталого розвитку та її інтерпретації стосовно України / В.В. Волошин, І.О. Горленко, В.П. Кухар та ін. // Український географічний журнал. – 1995. – № 3. – С. 197–202.
3. Основи інтегрованого управління природокористуванням і розвитком інфраструктур: монографія / [Баженів В.А., Тимочко Т.В., Саталкін Ю.М. та ін.]; за заг. ред. О.І. Бондара. – К.: Каравела. – 2010. – 320 с.
4. Непийвода В.П. Проблеми відтворення англійських термінів “sustainable development” та “sustainability” в українській правничій мові / В.П. Непийвода // Екологічний вісник. – 2008. – № 3 (49). – С. 167–170.
5. Устойчивое развитие: теория, методология, практика: учебник / под. ред. проф. Л.Г. Мельник. – Сумы: Университетская книга. – 2009. – 1216 с.
6. План выполнения решений Всемирной встречи на высшем уровне по устойчивому развитию. Йоханнесбург, Южная Африка. – 2002.

УДК 502.7:332

ПРИРОДООХОРОННІ ТЕРИТОРІЇ І СТАЛИЙ РОЗВИТОК КАРПАТ

Ф.Д. Гамор

Карпатський біосферний заповідник, вул. Красне Плесо, 77, 90600 Рахів,
cbr-rakiv@ukr.net

У статті обґрунтовано роль природоохоронних територій, які є не тільки об'єктами для збереження біорізноманіття, але й модельними територіями для сталого розвитку, служать своєрідними полігонами для примирення людини з природою, допомагають відпрацювати